

Borgingsplan Collectie Logos-Raes

[versie: 29 Januari 2026]

Bellenorgel (1972)

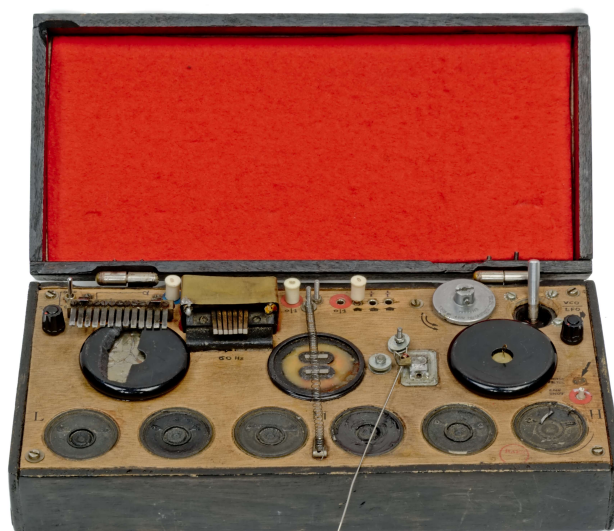

Borgingsplan Collectie Logos-Raes

A. Inleiding.....	5
Korte beschrijving van de collectie.....	5
Waardering.....	7
De staat van de collectie.....	8
Infrastructuur.....	9
Ruimtegebruik per groep.....	10
Onderhoud en expertise.....	11
Verbonden artistieke praktijken.....	13
Economische waarde.....	15
De educatieve waarde en onderzoekswaarde:.....	17
De voornaamste uitdagingen voor de toekomst van de collectie.....	18
B. Verslag van de gesprekken.....	20
C. Toekomstscenario's.....	23
Scenario 1: Passief Scenario.....	24
Sc1 Infrastructuur.....	24
Sc1 Personeel & werkuren.....	25
Sc1 Onderhoud & energiekosten.....	25
Sc1 Berekening kosten en opbrengsten.....	26
Sc1 Uitdagingen.....	26
Scenario 1B: Passief+Buitenproducties Scenario.....	27
Sc1B Berekening kosten en opbrengsten.....	28
Sc1B Uitdagingen.....	28
Scenario 2: Actief Scenario.....	29
Sc2 Infrastructuur.....	30
Sc2 Personeel & werkuren.....	30
Sc2 Onderhoud & energiekosten.....	31
Sc2 Berekening financiële kosten en opbrengsten.....	31
Sc2 Uitdagingen.....	32
Scenario 2B: Actief+Onderzoek Scenario.....	34
Sc2B Berekening kosten en opbrengsten.....	34
Sc2B Uitdagingen.....	35
Stichting Logos en de toekomstscenario's.....	36

Logos is in het memorabele jaar 1968 in Gent ontstaan. Het was een bevlogen groep muzikanten en kunstenaars die verandering wilden brengen in het vastgeroeste muziekleven van klassieke concerten, conservatoria en kunstpaleizen. Eeuwenoude, traditionele instrumenten zoals violen of dwarsfluiten pasten niet in deze drang naar vernieuwende expressie. Zo ontstonden al snel zelfbouwprojecten waarbij nieuwe instrumenten, vaak met elektronica, bedacht en gebouwd werden. Godfried-Willem Raes was de meest actieve instrumentenbouwer van de Logos groep die met veel expertise en handwerk telkens weer nieuwe, verrassende instrumenten bedacht en bouwde.

Op het einde van de jaren '70 werd Logos een stichting en verhuisde naar de gebouwen in de Kongostraat (Gent). Logos groeide uit tot een zeer actieve kunstorganisatie die tientallen jaren experimentele concerten organiseerde, muziekproducties en klankinstallaties maakte en eigen werken uitvoerde. Raes was bij dit alles een drijvende kracht. De groep muzikanten en kunstenaars die in Logos actief meewerkten veranderde en groeide in de periode tot 2016. Te midden van die bruisende activiteiten groeide de collectie instrumenten die Raes maakte steeds verder aan. Het podium van de Tetraëder concertzaal, nog bedacht en ontworpen door Raes, raakte jaar na jaar steeds meer opgevuld met zelfgebouwde muziekrobots. In 2017 vielen de structurele subsidies weg maar Raes bleef nieuwe mechatronische muziekinstrumenten ontwerpen, tot vandaag. In 2020 kreeg Logos de kans om een Erfgoedproject uit te voeren en werd de collectie van instrumenten van Raes voor het eerst systematisch, één voor één beschreven en gedocumenteerd. In 2024 volgde een Nalatenschapproject (december 2024 t.e.m. november 2025) waarvan dit borgingsplan deel uitmaakt. Om dit Nalatenschapproject degelijk uit te voeren werd eerst een uitgebreid waarderingsrapport opgemaakt, samen met vier externe experts. Hierin werd een gedetailleerde stand van zaken beschreven van de collectie in Logos, gevolgd door de waardering van de experts. Het borgingsplan dat je nu leest is het tweede deel van dit Nalatenschapproject, het plan werd geschreven nadat het waarderingsrapport grotendeels geschreven was. Het borgingsplan kijkt vooruit naar de toekomst en gaat op zoek naar kansen om deze collectie te bewaren en behouden in goede omstandigheden.

Fingerbox

De instrumenten van Raes hebben in de decennia na 1968 een hoge reputatie verworven op nationaal en internationaal vlak. Ze zijn getuigenissen van de veranderingen in het Gentse, Vlaamse en internationale muziekleven tussen 1960 en 2025. Sommige instrumenten en installaties zijn tientallen keren bespeeld en te zien geweest op zeer uiteenlopende gelegenheden en plaatsen: concertzalen, musea, conservatoria, kinderfestivals, wetenschappelijke conferenties, openlucht parades, etc. Logos en de kunstenaar Raes wilden de muziekcène openbreken en tonen dat gewone mensen, amateur of professionele muzikanten klank en muziek maken op zeer diverse manieren: met dansbewegingen, met de trappers van een fiets, met lampjes en lichtsensoren of met toetsenborden en computergestuurde saxofoons. Deze diversiteit en de vergaarde faam van deze unieke collectie dwingen ons om het behoud van de collectie serieus te nemen en grondig na te denken over de volgende stappen naar zo'n toekomst. De collectie mag dan al eigendom zijn van de Stichting Logos, ze behoort inmiddels ook tot de recente muziekcultuur van Vlaanderen, en aldus is er een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid om met zorg om te gaan met dit nieuwe erfgoed.

Dit rapport wil het proces naar behoud van de collectie in gang zetten. Het heeft drie delen: een inleiding waarin we de collectie en haar huidige toestand beschrijven; een tweede deel waarin we de gesprekken met organisaties samenvatten die in 2024-25 gevoerd zijn om het toekomstig behoud te verzekeren en een derde deel waarin we vier verschillende toekomstscenario's uitwerken met telkens een raming van de vereiste infrastructuur en kosten.

De voornaamste medewerkers aan dit rapport zijn Hans Roels en Mattias Parent. Bij het schrijven was er regelmatig overleg met Godfried-Willem Raes, projectpartner CEMPER (Heidi Moyson, Justine Van Gysel, Mariet Calsius), Maarten Quanten (extern expert voor dit Nalatenschapproject) en Kristof Lauwers (Logos).

A. Inleiding

In deze inleiding beschrijven we bondig de collectie en vatten de staat, het onderhoud en waardering van de instrumenten samen. Op het einde van deze inleiding lijsten we de voornaamste uitdagingen op voor de toekomstige bewaring van de collectie. Deze inleiding wil de lezer helpen om een beter zicht te krijgen op de mogelijke toekomstscenario's voor de collectie.

Het overgrote deel van de gegevens en beschrijvingen waarop deze inleiding gebaseerd is, komt uit het *Waarderingsrapport van de Logos Collectie – instrumenten van Godfried-Willem Raes in 2025*. Dit waarderingsrapport bestudeert de collectie zoals ze was in het voorjaar van 2025 en met de bronnen die op dat moment ter beschikking waren.

Korte beschrijving van de collectie

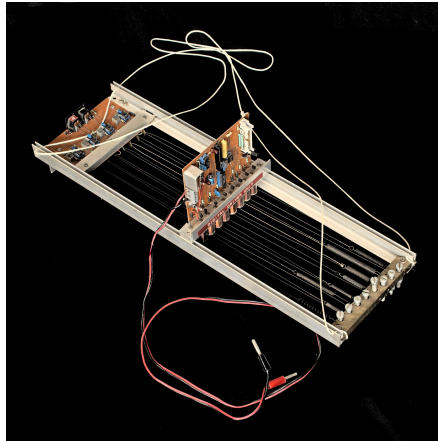
Alle instrumenten van de collectie zijn gebouwd door Godfried-Willem Raes tussen 1970 en 2025. De collectie bestaat uit de vier grote groepen:

De groep '*A-1 Experimentele Synthesizers & FX apparaten*' omvat 22 zelfgebouwde synthesizers, samplers, effectapparaten, combinaties en mengvormen van voorgaande, allen daterend uit de 'vroege' periode van Stichting Logos, meer bepaald van 1970 tot 1990.

Synthelog I

De groep '*A-2 Experimentele instrumenten*' bestaat zowel uit akoestische, elektronische (klankproductie via een luidspreker) instrumenten als uit allerlei mengvormen (akoestische instrumenten aangedreven door een motor, akoestische klankobjecten bewerkt door analoge elektronica). De 39 instrumenten in deze groep dateren grotendeels van de periode 1975 tot 1995.

Springdriver

Onder de groep A-3 vallen sensoren en interfaces die bewegingen of activiteit van (het lichaam van) een uitvoerder of object detecteren en vervolgens omzetten naar parameters waarmee een muzikant een compositie of muziekuitsvoering bestuurt. Deze groep 'A-3 Sensoren & Interfaces' bestaat uit 21 instrumenten gebouwd tussen 1989 tot 2010.

De groep 'A-4 Muziekrobots' zijn 80 computergestuurde, geautomatiseerde muziekinstrumenten uit de periode 1994 tot 2025. De klankproductie is hoofdzakelijk akoestisch. Alle instrumentencategorieën (blazers, percussie, etc.) zijn in deze groep terug te vinden, met een overwicht van orgel- en rietinstrumenten en een ondervertegenwoordiging van snaarinstrumenten (zeker minder strijkinstrumenten). Een deel van de muziekrobots zijn eerder klankmachines en zijn niet gebaseerd op traditionele, akoestische instrumenten (bv. geautomatiseerde druppelmachines of sirenes).

Temblo

De groep ‘A-5 *Gangbare audio apparatuur en instrumenten*’ behandelen we slechts minimaal in dit borgingsplan, ze is wel volledig beschreven in het waarderingsrapport. Deze groep bestaat uit 18 instrumenten die Raes bouwde volgens een bestaand model of voorbeeld (van een audioapparaat, van een experimenteel instrument, etc.). Dit zijn veelal pedagogische instrumenten of testapparaten die volgens de externe experts in het waarderingsrapport een beperkte waarde hebben (i.e. waardevol zijn als studie-objecten voor het oeuvre en de werkwijze van Raes).

Waardering

(Onderstaande paragrafen zijn letterlijk overgenomen uit het ‘*Waarderingsrapport van de Logos Collectie (2025)*’, hierin wordt de waardering door vier externe experts beschreven.)

De experts concluderen dat de collectie zeer waardevol is op vier manieren: 1) ze is bijzonder representatief voor het oeuvre en de filosofische-esthetische opvattingen van de kunstenaar Godfried-Willem Raes; 2) ze is waardevol voor kunstdisciplines als de nieuwe muziek, experimentele muziek, elektronische muziek, sound art (klankkunst), DIY-cultuur en instrumentbouw in de tweede helft van de 20ste en begin 21ste eeuw; 3) de collectie getuigt van een hoge mate van technisch vakmanschap; 4) tenslotte zijn de instrumenten in de collectie ook origineel en vernieuwend in ontwerp en functie, zowel voor Vlaanderen als op internationaal vlak.

Binnen de collectie zijn het de instrumentengroepen A-1 (Experimentele Synthesizers), A-2 (Experimentele Instrumenten), A-3 (Sensoren & Interfaces) en A-4 (Muziekrobots) die op bovengenoemde manieren zeer waardevol zijn, weliswaar met de bedenking dat in groep A-3 een tweedeling zit: de instrumenten *Invisible Instrument* (1985) & *Holosound, Quadrada* (2003) & *Picradar* zijn meer waardevol (subgroep 1 van A-3), de andere instrumenten in deze A-3 groep (subgroep 2) zijn in beperktere mate waardevol en representatief.

De experts halen enkele collectiedelen herhaaldelijk aan als bijzonder waardevolle stukken, deze zijn:

- *Pneumafoon*
- *Invisible Instrument* & *Holosound*
- *HEX*
- Muziekrobots: de robotinstrumenten worden in twee figuraties gewaardeerd: 1) als een uniek *geheel* (i.e. een orkest) van robotinstrumenten met een eigen samenklank, speelmogelijkheden en repertoire; 2) als originele, computergestuurde *klankmachines* die sterk afwijken van traditionele instrumenten.

Pneumafoon

De instrumentengroep ‘A-5 gangbare audio’ heeft volgens de experts slechts een beperkte waarde: de instrumenten in deze groep zijn representatief en studieobjecten voor het oeuvre, de ontwikkeling en de (artistieke) biografie van de kunstenaar Raes en de Stichting Logos.

Samenvattend is dit de gradatie in waardering van de collectie:

- In beperkte mate waardevol: de groep A-5 ‘Gangbare audio apparatuur...’;
- Waardevol: subgroep 2 van A-3 ‘Sensoren & Interfaces’;
- Zeer waardevol : de groepen A-1 ‘Synthesizers...’, A-2 ‘Experimentele Instrumenten’ en de subgroep 1 van A-3 ‘Sensoren & Interfaces’;
- Bijzonder waardevol: *Pneumafoon* en *Hex* (uit groep A-2), *Invisible Instrument & Holosound* (uit A-3) en de volledige groep A-4 ‘Muziekrobots’.

De staat van de collectie

De beschrijving van de staat van de individuele collectie-instrumenten is gebeurd tijdens het Erfgoedproject (“Catalogiseren en documenteren van de collectie muziekinstrumenten van Stichting Logos”, 2020 - ’21). We nemen die beschrijven hier over (en in het Waarderingsrapport), hebben een cijfermatig overzicht berekend en de individuele staat vergeleken - en eventueel gecorrigeerd - met het gebruik van het instrument na 2021. Bij dit laatste werden ook de kunstenaar Raes zelf en andere Logos medewerkers zoals Kristof Lauwers betrokken.

Over het algemeen zijn de meer recente instrumenten in werkende staat. Nagenoeg alle instrumenten van de recente groep A-4 muziekrobots zijn anno 2025 in werkende staat en functioneren als muziekinstrument. Bij de andere, oudere groepen werkt een aanzienlijk deel (A-1: 41%, A-2: 66%, A-3: 54%) met zekerheid. Bij de oudste groep A-1 werkt 9 van de 22 instrumenten niet, en is van 4 andere de staat ongekend.

De staat van de instrumenten kan werkend, niet-werkend of ongekend zijn, dit laatste betekent dat Stichting Logos momenteel niet kan testen of deze instrument nog klinken of speelbaar zijn (bv. omdat technische onderdelen om ze te testen verouderd en niet meer te vinden zijn). Er zijn 18 instrumenten in ongekenne staat (in de groepen A-1 tot A-4). Er zijn ook een aantal instrumenten die tussen de werkende en niet-werkende staat in vallen: sommige onderdelen van deze instrumenten produceren nog klank, andere onderdelen niet meer. Deze ‘halfwerkende’ tussencategorie is vooral terug te vinden in de instrumentgroep A-2 Experimentele Instrumenten.

Hybrlo

Infrastructuur

Sinds 1978 liggen de instrumenten van de collectie in de gebouwen waar Stichting Logos gevestigd is. Stichting Logos is eigenaar van twee gebouwen (Bomastraat 26-28, Bomastraat 24) en een derde gebouw (Kongstraat 35) zal bij testamentaire bepaling toekomen aan de Stichting bij overlijden van de beide eigenaars Godfried-Willem Raes en Moniek Darge. Een groot deel van de ruimtes van de gebouwen in de Bomastraat 24 en 26-28 zijn in het verleden gebouwd en verbouwd volgens een open architectuur-filosofie van Godfried-Willem Raes: de ruimtes lopen in elkaar over zonder veel tussenmuren of deuren.

De ruimtes in die drie gebouwen worden gebruikt voor het opslaan en bewaren van de Logos collectie:

- In de Kongstraat 35 staan o.a. de papieren archieven en (een deel van de) audio- en videodocumentatie van de Logos collectie. Dit gebouw is niet meer grondig verbouwd of gerenoveerd sinds 1979. De benedenverdieping wordt ook gebruikt als bureauimte en studio voor de Stichting, terwijl Godfried-Willem Raes en Moniek Darge in de bovenverdiepingen wonen.

- In het gebouw Bomastraat 26-28 staat een groot deel van de collectie-instrumenten (o.a. de muziekrobots) plus een deel van de audio-archieven. Ook het werkatelier (voor instrumentenbouw) bevindt zich hier. Dit gebouw is gebouwd en verbouwd in de periode 1990-2008.
- In de loods (Bomastraat 24) wordt een laatste deel van de instrumenten opgeslagen, vooral grotere klankinstallaties (uit de groep A-2). Dit gebouw heeft geen permanente verwarming. Het is aangekocht in 2011 waarna een nieuwe vloer en dakisolatie aangelegd werden.

De Logos collectie is geleidelijk en ‘organisch’ gegroeid tijdens de voorbije 55 jaren. Logos was in het grootste deel van die periode een kunstencentrum, het ontving structurele subsidies van 1985 tot december 2016. Deze subsidies binnen het kunstendecreet hadden een andere finaliteit dan bewaring en onderhoud van het opgebouwde, eigen patrimonium van instrumenten en installaties. (Nadien is bij sommige Vlaamse projectfinanciering die Logos ontving (zoals het Erfgoedproject 2020-21 en het Nalatenschapproject in 2024-25) uitdrukkelijk vermeld door beoordelingscommissies dat deze subsidies niet gebruikt mogen worden voor het onderhoud van de instrumenten.) De instrumenten werden bewaard en gestockeerd binnen die functie van kunstencentrum: ze werden opgeslagen in afwachting van de volgende tentoonstelling of concertproductie; naar aanleiding van een concertreis of productie werd gecheckt of een specifiek instrument nog speelde, of het onderhoud nodig had. Vervolgens werden die herstellingen uitgevoerd door Logos werknemers. Door deze werkwijze ligt de collectie verspreid over de drie gebouwen.

De energie- en verwarmingskosten om de collectie te behouden lopen hoog op voor Stichting Logos: in het gebouw aan de Bomastraat 26-28 staan de instrumenten opgesteld die geen lagere temperatuur dan 16° C verdragen en die een min of meer constante luchtvochtigheid nodig hebben. Dit gebouw is echter ook de publieke concertruimte. Beide functies (opslag en concertzaal) botsen en daardoor moet elke vierkante centimeter van dit gebouw benut worden om instrumenten te stockeren. De temperatuur varieert in de verwarmde gebouwen Kongostraat 35 en Bomastraat 26-28 (jaarlijks) van ca. 16° tot 26°. In warme zomers kan de temperatuur echter hoger oplopen dan 26° want er is geen koelsysteem. In de Loods (Bomastraat 24) is er geen permanente verwarming, hier zijn de temperatuurschommelingen groter. De instrumenten worden niet in donkere ruimtes bewaard. Er is nagenoeg geen direct contact met zonnestralen op de instrumenten.

Ruimtegebruik per groep

De instrumenten van de groepen A-1 en A-3 zijn over het algemeen klein (niet breder dan 30 cm, niet hoger dan 10 cm).

Veel meer ruimte is nodig voor de groepen ‘A-2 Experimentele instrumenten’ (aantal: 39) en ‘A-4 Muziekrobots’ (aantal: 80). Twintig instrumenten van A-2 zijn meer dan 1 meter breed of hoog. Het merendeel van de muziekrobots - groep A-4 - staat en stond in de voorbije 35 jaren in een orkestopstelling op het podium van de Tetraëder zaal in Logos. De andere robots staan vooral in de gang van de zaal en uitzonderlijk ook in de Loods.

In de gebouwen van Logos komen allerlei functies samen (zie ook voorgaande paragraaf ‘Infrastructuur’). De instrumenten van de collectie staan momenteel niet met een gemeenschappelijk opbergsysteem systematisch op één plaats in die gebouwen opgesteld. Ze staan verspreid tussen objecten die samenhangen met de andere functies (bureaus, audio-studio, atelier, etc.). Daarom is het onmogelijk in te schatten hoeveel ruimte de collectie in zijn huidige toestand en plaats inneemt. We geven wel mee dat de totale bedrijfsoppervlakte die de Stichting in de drie gebouwen inneemt groter is dan 1000m² en dat dus de groepen A-2 en A-4 de meeste ruimte vereisen.

We vermelden ook nog dat het opstellen van het volledige orkest (80 robots) in spelende staat ca. 1 werkweek en omschakeltijd vergt (instrumenten een plaats geven, kabels verbinden voor elektriciteit en de centrale interface van het MIDI netwerk). Dit is een schatting gebaseerd op de verhuis van de helft van het robotorkest voor de opera van Berlijn in 2023. Bijna alle robots hebben wielen, een klein deel is zwaar (meer dan 100kg) om te verplaatsen.

Bello

Onderhoud en expertise

Over het algemeen zijn in het verleden de meest gebruikte instrumenten (voor concerten, tentoonstellingen, workshops, enz.) ook de instrumenten geweest die het meest onderhouden en hersteld werden. Uitzondering is het herstelwerk dat gebeurd is voor het Erfgoedproject (2020-21).

Wat onderhoud en expertise betreft, vereist de collectie zeer uiteenlopende expertises en onderhoudsactiviteiten. De volgende tabel geeft een bondig en schematisch overzicht van de gebruikte technieken in de instrumentengroepen van de collectie.

Groepen	Datering instrumenten	Technieken in de instrumenten
<i>A-1 Experimentele Synthesizers & FX apparaten</i>	1970 - 90	Analoge elektronica en oudere (computer) chips
<i>A-2 Experimentele instrumenten</i>	1975 - 95	Uiteenlopende (mechanische, analoge en digitale) technieken en materialen (hout, kunststof, metaal).

<i>A-3 Sensoren & Interfaces</i>	1989 - 2010	Digitale en sensor-technologie.
<i>A-4 Muziekrobots</i>	1994 - 2025	Mechanica zoals metaalbewerking en (traditionele) instrumentenbouw, bouw van hardware elektronica, programmeren van digitale hardware en sensor-technologie
<i>A-5 Gangbare audio apparatuur en instrumenten</i>	1970 - 2016	(Diverse technieken zoals opgesomd in de 4 andere groepen)

Voor de details van de vereiste expertise (om de collectie te onderhouden) verwijzen we naar het waarderingsrapport (2025). We lijsten hier wel de meest voorkomende expertises op:

- (1) traditionele instrumentenbouw (en ‘subdisciplines’ zoals het stemmen of herstellen van orgels, piano, klavecimbel, etc.): in groepen A-2 en A-4;
- (2) metaalbewerking: vooral in A-4 maar ook A-2;
- (3) houtbewerking: vooral in A-2;
- (4) audio technologie (bv. taperecorders, microfoons): vooral in A-2 maar ook in de overige 3 groepen;
- (5) analoge (basis) elektronica: vooral in A-1 maar ook A-2;
- (6) programmeren van hardware elektronica (PCB boards, microcontrollers): vooral in A-4, maar ook in A-2 en A-3;
- (7) programmeren van software om de muziekrobots te besturen: A-4;
- (8) kennis van sensoren en radars: A-3 en A-4.

Maker Godfried-Willem Raes speelde en speelt een belangrijke rol bij het onderhoud en de reparatie van de instrumenten: hij verstond hun werking en detecteerde de onderdelen die defect of problematisch waren en stelde oplossingen voor. Hij stond ook in voor een groot deel van het gesofistikeerde elektronica-werk (expertises 2, 4, 5, 6, 7, 8 in de voorgaande oplijsting). Het Logos personeel (Mattias Parent, Xavier Verhelst, Bert Vandekerckhove, Kristof Lauwers, Hans Roels) stond in voor algemene onderhoudstaken en de expertises 1, 3 en 4. Ook professionele (externe) freelancers (zoals klavecimbelbouwers) werden ingeschakeld voor 1. Kristof Lauwers stond mee in voor 7, het onderhouden en programmeren van software om de muziekrobots te besturen.

Specifiek voor de muziekrobots (A-4) is een zeer omvangrijk artistiek repertorium ontstaan (zie verder ‘Verbonden artistieke praktijken’). Het vergt de nodige expertise en ervaring (van algemene muzieksoftware en audio programmeertalen, specifieke Logos-software, bouw van de Logos muziekrobots, etc.) om deze composities en producties opnieuw te spelen. Logos medewerker Kristof Lauwers heeft in de voorbije twintig jaren een groot deel van deze expertise en ervaring

opgebouwd. Hij was en is de medewerker die externe en interne muzikanten assisteert bij het realiseren van robotcomposities. Een groot deel van het repertoire voor de robots heeft zijn knowhow nodig om gespeeld te worden. Daarnaast hebben andere Logos medewerkers ook een deel van die knowhow opgedaan: Godfried-Willem Raes, Hans Roels en de vroegere werknemers Xavier Verhelst, Lara Van Wynsberghe en Yvan Vander Sanden.

Maker Godfried-Willem Raes die dus in het verleden voor een groot deel van het onderhoud en herstellingen aan de instrumenten instond, is anno 2025 73 jaar oud en heeft een fragiele gezondheid. Andere Logos werknemers die in het verleden ook veel kennis en expertise van de instrumenten hadden, werken niet meer (zoals Xavier Verhelst, Lara Van Wynsberghe, Yvan Vander Sanden) of werken sinds het wegvallen van de structurele subsidies in het begin van 2017 veel minder uren in Logos (bv. Mattias Parent, Kristof Lauwers en Hans Roels).

Klavimonochord

Verbonden artistieke praktijken

Nagenoeg alle instrumenten van de collectie werden in het verleden gebruikt in artistieke praktijken van Logos muzikanten: in workshops of concerten die Logos kunstenaars uitvoerden in binnen- en buitenland, werden deze instrumenten bespeeld; de installaties of sculpturen werden geëxposeerd in de eigen Logos infrastructuur en in musea, op festivals en evenementen buitenshuis. Dit alles resulteerde in honderden publieke voorstellingen van de instrumenten en in talrijke originele composities en producties gemaakt door Logos kunstenaars, waaronder natuurlijk ook de composities van Raes voor zijn eigen instrumenten. De artistieke praktijken rond de twee 'oudere' instrumentgroepen A-1 en A-2 (zoals in bv. de toenmalige Logos Werkgroep of de Filharmonie van Gent) zijn momenteel minder onderzocht en gedocumenteerd dan die van de groepen A-3 en A-4. Een klein deel van de oudere instrumenten (i.e. de groepen A-1, A-2 en A-3) is in het verleden enkel 1 of 2 maal te zien en horen geweest, samen met een compositie of improvisatie die verbonden was aan het instrument; daarna is dit deel instrumenten niet meer gebruikt.

Twee van de meest vertoonde instrumenten in die groepen (A-1, A-2, A-3) zijn bv. de *Pneumafoon* installatie (1983), op meer dan 30 locaties (tijdens meer dan 50 concerten of exposities) in meer dan 10 landen vertoond, en *HEX* dat in de periode 1988 - 1990 te horen was (bespeeld door het Logos duo Raes en Darge) in Rwanda, Kenia, Thailand, China, New Zeeland, Oostenrijk, Italië, Polen, Nederland, Zwitserland en de VS.

Hex

De muziekrrobots (A-4) verschillen van de andere instrumentgroepen omdat ze niet enkel verbonden zijn met een omvangrijke verzameling van artistieke praktijken door Logos kunstenaars (zoals A-1 en A-2). Ook ‘externe’ componisten, improvisatoren of andere kunstenaars - niet tewerkgesteld in Logos - bedachten producties, composities of installaties voor deze robots. Voor de groep van de muziekrrobots van Raes is zo een zeer omvangrijk repertorium ontstaan van ca. 420 originele composities - zowel door Logos (360) als ‘externe’ componisten (60) -, 150 arrangementen door Logos muzikanten, 10 gereviseerde (bestaande) werken door externe componisten en zeker 6 co-producties. Tal van Belgische en internationale kunstenaars (o.a. Phill Niblock, Clarenz Barlow, Moritz Eggert, Gamut Inc, Tom Johnson, Warren Burt) hebben op die verschillende manieren samengewerkt met de muziekrrobots om creaties te maken. Voorbeelden van samenwerkende, binnenlandse muzikanten zijn Benjamin Lycke, Roeland Luyten, Thomas Smetryns, Heleen Van Haeghenborgh, Alain Van Zeveren, Hanne Deneire.

Het robotorkest - of delen daarvan - is de voorbije 25 jaren zeer vaak te zien geweest in het buitenland, op festivals als de Unesco Music Days, Big Bang of Tomorrowland. In de Logos concertzaal zijn anno 2025 reeds meer dan 600 concerten vertoond met de muziekrrobots.

In de nabije toekomst (op het moment van dit schrijven, najaar 2025) blijft de vraag aanhouden van componisten, kunstenaars en kunstinstellingen om werk te creëren voor de muziekrrobots. In de nabije toekomst zijn er ondanks de zeer onzekere subsidies producties vastgelegd of gepland zoals de creatie van een nieuw, avondvullend muziektheater in het najaar 2026 (te componeren door een Vlaams componist), een interactieve installatie voor concerten van Brussels Philharmonic, improvisatie-concerten met de Duitse muzikant Nicola Hein, etc. In het waarderingsrapport werd geschat “dat in de volgende 10 tot 20 jaren de Logos muziekrrobots actueel en artistiek relevant zullen blijven,” ter vergelijking: de oudste muziekrrobots in het robotorkest zijn nu ongeveer 30 jaren oud en worden nog vaak gebruikt in orkestraties en producties. Dit betekent dat in die toekomstige 10 tot 20 jaren kunstenaars, muzikanten en instrumentenbouwers die in vernieuwende expressie en technologie geïnteresseerd zijn Logos zullen blijven bezoeken om met deze state-of-the-art muziekrrobots te werken. Na die geschatte periode zullen de robots vermoedelijk als licht verouderd beschouwd worden qua design en technologie. Dit betekent echter niet dat na die periode

de muziekrobots niet meer gebruikt kunnen worden: muzikanten en componisten die *historische* instrumenten hanteren kunnen dan met de robots werken.

Asa

Er is geen uitgebreide, volledige lijst van de artistieke activiteiten en plaats waar alle instrumenten uit de collectie gebruikt werden. Er zijn wel verschillende deellijsten en bronnen die belangrijke info hierover samenbundelen. Deze info en bronnen staan beschreven in het Waarderingsrapport onder hoofdstuk II, Inleidende info, Methode.

Economische waarde

De collectie zorgt en zorgt voor inkomsten voor Stichting Logos via (artistieke, educatieve of wetenschappelijke) producties met de instrumenten van de collectie. In het algemeen worden de instrumenten uit de recentere instrumentgroepen meer en vaker gebruikt voor concerten, installaties en workshops dan die uit de oudere groepen. Het overgrote deel van de recentere muziekrobots (A-4) wordt zeer regelmatig (schatting 20 keer / jaar) aangewend voor producties binnens- of buitenshuis. Van de oudste A-1 groep (Synthesizers & FX apparaten uit de jaren '70) worden 5 van

de 22 instrumenten af en toe (max. 5 keer / jaar) gebruikt, nagenoeg uitsluitend in voorstellingen of workshops in de Logos gebouwen zelf.

Dit gebruik zorgt voor inkomsten voor de Stichting: intern omdat sommige instrumenten in Logos opgesteld staan en daar concerten en workshops mogelijk maken die dan voor inkomsten zorgen, of extern doordat ze buiten Logos in tentoonstellingen of producties aangewend worden in ruil voor een financiële vergoeding. In de voorbije tien jaren bedroeg deze laatste bron van externe inkomsten gemiddeld 15 000 tot 30 000 euro per jaar.

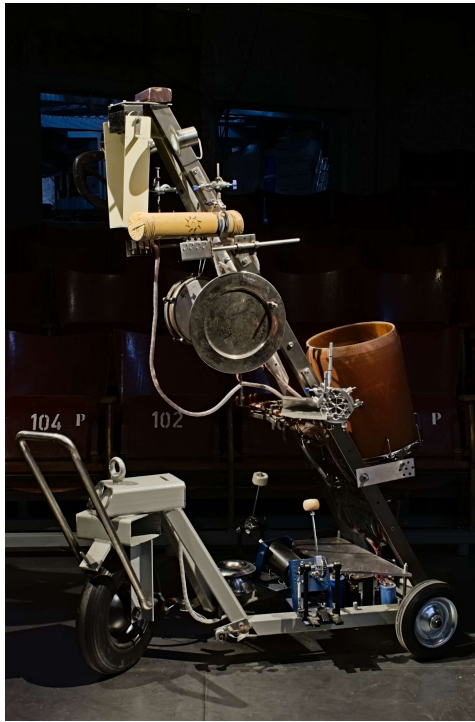
De muziekrbots als groep zijn in de voorbije 20 jaren ook een *stabiele* bron van inkomsten gebleken.

In de groep A-2 Experimentele Instrumenten wordt bijna een derde van de 39 instrumenten tot vandaag opgesteld en bespeeld op concerten en festivals buiten Logos. Vooral de *Pneumafoon* is een belangrijke bron van inkomsten omdat deze sinds 1983 steeds opnieuw gevraagd wordt door organisatoren en curatoren.

In de voorbije 50 jaren hebben overheden en individuen tijd en finances besteed aan het realiseren en uitbouwen van de muziekinstrumenten; van 1985 t.e.m. 2016 ontving Logos bijvoorbeeld structurele subsidies. De collectie is bovendien eigendom van de Stichting Logos. Het toekomstig behoud van deze collectie en het Logos patrimonium is dus ook economisch zinvol. De economische waarde uitdrukken van een artistieke collectie is problematisch maar hierna geven we toch twee grove indicaties via de verzekeringswaarde en marktprijs. De verzekeringswaarde berekent Logos vaak voor externe producties en verplaatsingen, vooral de materiaalkost speelt een rol om die prijs te berekenen. De totale verzekeringswaarde van de 80 muziekrbots en bijhorende interfaces is 1.251.833€. De muziekrbots zijn een deel van de volledige 180-exemplaren tellende collectie, weliswaar het deel met een groter aantal en duurdere onderdelen; onze schatting van de verzekeringswaarde van de volledige collectie ligt daarom rond de 1,5 miljoen euro.

De marktprijs is dan weer de prijs die kunstorganisatoren of muzikanten bereid zijn te betalen, zij het vaak verbonden met een muziekperformance. De voornaamste vaststelling is hier dat sommige instrumenten uit de collectie blijven gevraagd worden voor performances en producties. Enkele cijfers die een indicatie geven: in 2023 waren er 29 500€ inkomsten aan buitenlandse producties (met het robotorkest), in 2022 19 227€ (met de 4 instrumenten Pneumafoon, Strapinstrument, Howling Hometrainers, Plus minus), in 2019 (de Corona-jaren weggelaten) was dat 24 123€ (voor 5 buitenlandse produkties met Pneumafoon en een klein deel van het robotorkest). In 2009 betaalde Apex Twin dan weer 17 000€ voor de aankoop van 1 muziekrbot <HAT>.

Samenvattend stellen we dat de financiële waarde van de collectie hoogstwaarschijnlijk aanzienlijk is, ook al is die waarde moeilijk exact te berekenen.

Hat

De educatieve waarde en onderzoekswaarde:

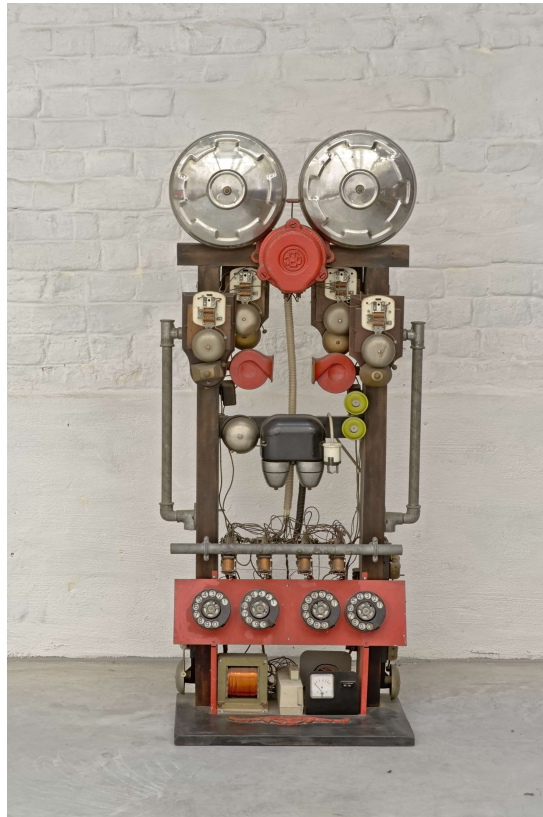
In de voorbije 25 jaren kwamen er jaarlijks 5 tot 15 muzikanten, instrumentenbouwers, onderzoekers of kunstenaars op bezoek om (een aspect van de) instrumenten in Logos te onderzoeken. Dit kunnen studenten zijn met gerichte vragen over een vergelijkbaar instrument dat ze aan het bouwen zijn, of muzikanten die in Logos resideren en de speelmogelijkheden in detail willen kennen, of makers/instrumentbouwers die de instrumenten zelf aan het werk willen zien nadat ze de info op de Logos website gelezen hebben, of artistieke onderzoekers, of doctorandi, etc. Een aanzienlijk deel van deze bezoekers zijn internationale gasten, sommigen brengen ook fondsen mee voor hun residenties of onderzoekswerk in Logos; op die manier zorgt dit ook voor een deel inkomsten van de Stichting. In de grote meerderheid komen de bezoekers voor onderzoek van de muziekrbots (A-4). De sensoren & interfaces groep (A-3) worden meestal ingezet in opstellingen waarbij dansers of anderen rechtstreeks via bewegingen de muziekrbots besturen. In de praktijk is het onderzoek van de groep A-3 daarom verbonden aan dat van de muziekrbots.

De groepen A-1 en A-2 zijn in de voorbije 20 jaren minder bezocht en onderzocht.

De historische (onderzoeks-)waarde van de collectie is de volgende:

- De instrumenten zijn vertegenwoordigers en voorlopers van culturele en kunststromingen tussen ca. 1970 en 2025: a) experimentele muziek, b) klankkunst (audio art), klankinstallaties, c) performance art en d) transdisciplinaire kunst.
- Veel instrumenten in de collectie zijn ook voorbeelden en voorlopers van 'hardware hacking', ontstaan in de jaren '60, de zgn. makerscultuur (zelfbouw elektronica-projecten) en van mechatronische kunst of muziek (hybride mix van mechanische en elektronisch-digitale technieken).
- De instrumenten vertegenwoordigen bovengenoemde culturele en artistieke ontwikkeling voor *België, Vlaanderen en Gent*. In de jaren '70 was bijvoorbeeld het aantal kunstenaars dat elektronica zelfbouwprojecten ontwierp in België zeer klein; of een ander voorbeeld: in

de jaren '90 was Logos uniek in Vlaanderen als bouwer van computergestuurde instrumenten en klankinstallaties.

Beltelefoon

De voornaamste uitdagingen voor de toekomst van de collectie

Op basis van de voorgaande samenvattingen sommen we hierna de belangrijke uitdagingen op voor de toekomstige bewaring van de collectie.

Om het toekomstige onderhoud degelijk in te kunnen schatten en een algemene toekomstplanning van de collectie te maken, is het belangrijk om de staat te kennen van de 18 instrumenten (van de collectie) waarvan de staat momenteel ongekend is. Het is wenselijk om in de nabije toekomst tijd en middelen te voorzien om die instrumenten met 'ongekende' staat beter te onderzoeken.

De huidige bewaarmethodes en -omstandigheden in Logos zijn verweven met de historische werking van Logos en niet optimaal volgens erfgoedstandaarden. De belangrijkste uitdaging wat infrastructuur en bewaring van de collectie betreft is om de temperatuur en vochtigheidsgraad meer constant te houden (om bv. hoge temperaturen in de zomer te vermijden). Daarnaast is een meer gespecialiseerde en systematische bewaarinfrastructuur met bv. rekken of kasten voor de instrumenten ook van belang. Ook de instrumenten met elektronica dienen in meer stofvrije ruimtes opgeslagen te worden.

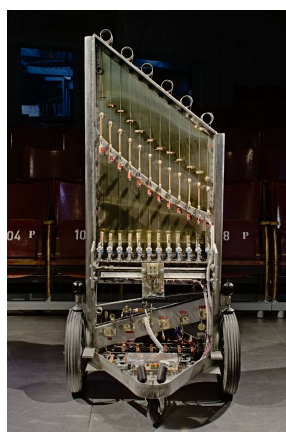
Het behouden en overbrengen van de ervaring en expertise in de omgang met de collectie-instrumenten en de verbonden artistieke praktijken vormen een belangrijk en urgent punt voor de toekomst. Zoals eerder beschreven heeft de 73-jarige (in 2025) maker Godfried-Willem Raes een

kwetsbare gezondheid, hij stond in het verleden in voor een groot deel van het onderhoud en herstellingen aan de instrumenten. Andere Logos werknemers met kennis en expertise van de instrumenten, werken niet meer of veel minder in Logos sinds het wegvallen van de structurele subsidies in 2017.

Logos Robotorkest

Het is te verwachten dat de onderhoudskosten van de collectie in de toekomst zullen stijgen omdat 1) de instrumenten uit de collectie verouderen; 2) de kunstenaar Raes die de instrumenten bedacht en bouwde 73 jaar oud is in 2025; hij stond in de voorbije 50 jaren in voor de complexe herstellingen, het onderhoud en de programmatie van hardware elektronica en deed dit op vrijwillige, onbetaalde basis. Ergens in de toekomst zullen betaalde personeelsleden of freelancers nodig zijn. Dit soort herstellingen en programmatie van hardware elektronica vereist (industriëel of burgerlijk) ingenieurs en hun uurlonen zijn – natuurlijk - niet alleen hoger dan het vrijwillige werk in het verleden maar ook vele malen hoger dan die van andere jobs in de cultuur- en erfgoedsector.

Aeio

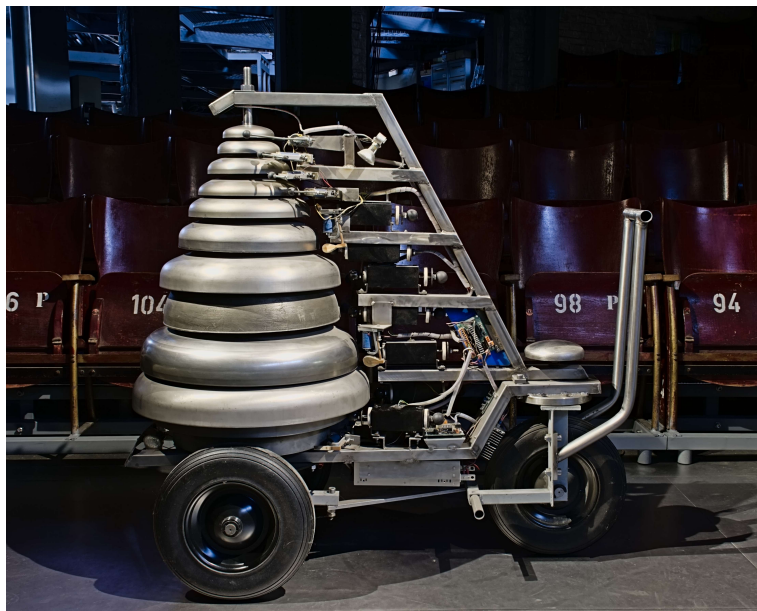
De collectie wordt en werd in de voorbije decennia actief gebruikt door Logos voor concerten, expo's, schoolvoorstellingen, etc., zowel binnens- als buitenshuis. De collectie zorgde en zorgt op die manier voor inkomsten voor de Stichting. Deze inkomsten hebben aan belang gewonnen in de voorbije 8 jaren sinds de subsidies (van Vlaanderen en de Stad Gent) voor Logos stevig verminderd zijn. Bij het uittekenen van een toekomstplan dient deze financiële situatie mee in rekening gehouden te worden.

B. Verslag van de gesprekken

In de loop van het nalatenschapproject (december 2024 → december 2025) en in de voorbereidende periode naar dit project (februari → november 2024) zijn er gesprekken geweest tussen Logos en een tiental organisaties of instanties over mogelijke samenwerkingen bij het behoud en bewaring van de collectie. Ook het Logos archief (alvast het deel dat verbonden is met de producties, activiteiten en instrumenten van Logos) werd hierbij betrokken. Het hoofddoel was om oplossingen te vinden voor het behoud van de collectie door bv. expertise of ruimtes te delen of uit te wisselen voor het bewaren of exposeren van de collectie. Stel dat een partnerorganisatie ingerichte depotruimtes ter beschikking heeft voor de bewaring van de collectie, dan kan Logos bv. een (deel van de) collectie daar in goede bewaring houden, terwijl die partner dan de publieksruimte of expertise van Logos over audio installaties gebruikt. In een eerste fase waren de gesprekken eerder verkennend, en ging het vooral over het uitwisselen van inzichten, ideeën en praktijken in verband met (de toekomst van) de collectie.

De organisaties en instellingen waarmee gesproken werd zijn:

- Dienst cultuur Stad Gent
- Kabinet van de Schepen van Cultuur Stad Gent
- de Universiteitsbibliotheek Gent
- de Kunstenbibliotheek en Muziekbibliotheek Gent
- de Kunsthal Gent
- het SMAK
- het Gents Kunstenoverleg (GKO)
- het Vleeshuis (met de Collectie Ghysels)
- Zonzo Compagnie
- Musica
- het MIM (Muziekinstrumentenmuseum)
- het Concertgebouw

Llor

Vanuit Logos waren er enkele verwachtingen en standpunten die bij de gesprekken van belang waren. Ten eerste wou Logos niet op zoek gaan naar oplossingen voor individuele of kleine groepen van de collectie (door bv. verkoop of gift van één instrument) maar wel voor de hele collectie of grote groepen van instrumenten. Bij voorkeur wil Logos de collectie op één plaats behouden (om bv. onderzoek maar ook onderhoud te vereenvoudigen) maar dit is geen absolute vereiste voor Logos, ook een opdeling in bv. twee grote delen zou kunnen want andere overwegingen spelen ook een rol, zoals het (letterlijk) ruimte scheppen voor toekomstmogelijkheden voor Logos, of energie- en onderhoudskosten voor de (artistiek) weinig gebruikte collectiedelen intomen. Bedenk ook dat het papieren, audio- en videoarchief van Logos in 2026 verhuist naar de Ugent bibliotheek -zie verder- waar geen instrumenten bewaard worden, dus er is sowieso al een opsplitsing van het volledige Logos ‘erfgoed’ gaande...

Ten tweede hoopte Logos een partner in het Gentse te vinden die op één of andere manier een depot-, archief- of exporuimte wou delen. Door die nadruk op Gent wilden we zeker zijn dat de volledige collectie in één stad terug te vinden is, ook als collectiedelen en/of archiefdelen niet meer op één plaats samen bewaard worden.

Alhoewel de gesprekken focusten op de collectie en het behoud daarvan, ging het onvermijdelijk ook over Logos in zijn geheel en over de toekomst van de stichting. Een deel van de collectie - zoals bv. de volledige groep muziekrobots - wordt nog actief gebruikt en zorgt voor inkomsten; op deze en andere manieren hangt de collectie -en de gesprekken daarover- nauw samen met de (huidige) algemene werking van Logos en de visie van de Logos werknemers-kunstenaars op de toekomstplannen. Deze visies zijn niet altijd eensluidend na meer dan acht jaren met projectsubsidies, zonder structurele betoelaging.

Na 10 van de 12 projectmaanden waren de reacties van de organisaties waarmee overlegd werd in het algemeen begripvol en positief: velen erkenden de waarde van de collectie en Logos en benadrukten het belang van het toekomstig behoud. Er waren echter weinig of geen concrete engagementen voor een samenwerking. De algemene motivering van de gesprekspartners is (vanuit het standpunt van Logos) ook samen te vatten als: de puzzel om de toekomst van de collectie te verzekeren is complex. Ten eerste, omdat de collectie groot is dient er een oplossing gevonden te worden voor een groot aantal instrumenten, die soms ook een grote omvang hebben, en die bovendien complex en verschillend zijn qua materialen en elektronica. Dus er is veel infrastructuur, ruimte (met goede bewaarcondities en klimaatregeling) en expertise nodig. Ten tweede is de collectie nog in actief gebruik en is die daardoor verbonden met de huidige werking van Stichting Logos. Ook de maker Godfried-Willem Raes is nog actief bezig met het onderhouden en verder uitbouwen van de collectie. De verstrengeling van al deze elementen maakte dat partners de bewaring van de collectie als een complex vraagstuk beschouwden en voorzichtig waren om een oplossing voor te stellen of in te gaan op een concreet voorstel tot samenwerking.

In de laatste twee projectmaanden -einde 2025- waren er twee gesprekken (met twee partners) die veelbelovend waren en meer kans op een toekomstige samenwerking boden. Deze gesprekken focusten niet enkel op het toekomstig behoud van de collectie maar vooral op de bredere toekomst van Logos. Deze gesprekken zijn op het einde van dit nalatenschapsproject nog lopende, daarom kan er in dit rapport nog niet veel over geschreven worden.

De bovenstaande gesprekken die in de periode van en rond het nalatenschapsproject “Borgingsplan voor de instrumentencollectie van Stichting Logos” gevoerd zijn, vormen voor Logos geen definitief, afgesloten geheel. De gesprekken zijn gebeurd binnen wat logistiek en financieel haalbaar was in dit project. De lijst met gesprekspartners is dus zeker niet definitief of exclusief. We verwachten en hopen dat er kansen of gesprekspartners bijkomen en de zoektocht naar een degelijke borging van de collectie blijft doorgaan, ook na het einde van het nalatenschapsproject.

Tenslotte was er ook een onverwacht resultaat van de gesprekken: de overdracht van het volledige Logos archief (dit betreft dus niet de collectie van instrumenten maar wel het geheel van audio-, video-dragers en papieren boeken, tijdschriften en correspondentie in Logos). Alhoewel dit archief niet het hoofdthema van de gesprekken was, is het overleg met de Ugent Bibliotheek hier wel op uitgedraaid. Dit overleg resulteerde uiteindelijk in de (geplande) overdracht van dit archief aan de Universiteitsbibliotheek Gent. Deze beslissing werd principieel goedgekeurd door de Raad van Bestuur van Logos in 2025. De praktische overdracht is gepland voor 2026.

C. Toekomstscenario's

In dit borgingsplan werken we een aantal toekomstscenario's uit waarbij we de grote krijtlijnen uittekenen van een mogelijke toekomst voor de collectie. We lijsten daarbij telkens de (inschatting van de) financiële kosten, infrastructuur- en personeelsvereisten op. We beschrijven ook per scenario de voornaamste uitdagingen, voor- en nadelen. Met deze scenario's geven we een aanzet om in een volgende fase - na dit borgingsplan - meer gedetailleerde toekomstplannen uit te werken voor de collectie. Deze scenario's kunnen ook helpen om Stichting Logos, de betrokken overheden, andere diensten of partnerorganisaties degelijke inschattingen en beslissingen te laten maken over die toekomst. De scenario's verduidelijken nml. de verbanden tussen onderhoud, ruimtegebruik, expertise, financiële kosten, enz. In die zin zijn het eerder denkoefeningen om die verbanden te expliciteren, dan gedetailleerde voorschriften voor de toekomst.

Het eerste hoofdscenario is een minimum scenario dat enkel inzet op het passief bewaren van de collectie (*Passief Scenario*). Het tweede hoofdscenario daarentegen is een ambitieuzer scenario en wil de collectie actief bewaren en levendig houden door ze publiek te tonen en te laten gebruiken door kunstenaars, componisten, performers en makers (*Actief Scenario*). Beide hoofdscenario's worden gevolgd door een variant op het scenario (de varianten *Passief+Buitenproducties*, *Actief+Onderzoek*).

De scenario's worden beschreven onafhankelijk van de plaats (Stichting Logos) waar de collectie zich nu bevindt. Na de scenario's beschrijven we in de paragraaf *Stichting Logos en de toekomstscenario's* kort de gevolgen en verbanden tussen de toekomstscenario's en het huidige Logos.

De kosten die in de scenario's ingeschat worden zijn telkens de jaarlijkse kosten. De mogelijke (initiële) verbouwings- en infrastructuurkosten om bv. ruimtes van een degelijke verwarmings- of een veilige elektriciteitsinstallatie te voorzien worden niet becijferd (om de scenario's onafhankelijk van een plaats te houden).

De inkomsten die in de scenario's beschreven en geschat worden betreffen enkel de 'eigen inkomsten', dus geen overheidssubsidies of beurzen. Deze inkomsten omvatten ook geen sponsoring of private giften omdat het zeer moeilijk is om in te schatten welk scenario meer of minder kans maakt op sponsoring of giften.

Invisible instrument

Scenario 1: Passief Scenario

In dit scenario wordt de collectie vnl. goed bewaard en onderhouden. De collectie-instrumenten worden enkel bespeeld of gebruikt als onderdeel van de onderhoudsactiviteiten.

Elk van de 180 instrumenten wordt één keer per jaar gecheckt, getest en bespeeld -als het instrument in werkende staat is- door de beheerder (= het personeelslid dat instaat voor het onderhoud). Vervolgens worden de nodige onderhouds- en reparatie-activiteiten georganiseerd, indien nodig schakelt de beheerder hiervoor externe, freelance personen of bedrijven in (bv. orgelbouwers, programmeurs van hardware elektronica). De beheerder dient elk instrument uit het depot te halen om het na te kijken. Indien nodig worden de instrumenten aangesloten op de elektriciteit, de MIDI kabels worden verbonden (tussen instrument en computer met nodige software). De stockage en infrastructuur dient zo gemaakt te zijn dat één persoon ook de zwaardere, grotere instrumenten van de collectie veilig uit het depot kan halen. Het is momenteel niet zeker of dit laatste effectief haalbaar is voor een kleine groep van ca. 10 instrumenten die zeer groot en/of zwaar zijn (> 100kg).

Onderzoekers kunnen de collectie-instrumenten in het depot in beperkte mate enkel bezichtigen in dit scenario; Op de vraag van onderzoekers, muzikanten en instrumentenbouwers om met (individuele) muziekrobots of ensembles van robots te werken of ze te bespelen kan in dit scenario niet worden ingegaan. Er zijn dus bv. geen speelsessies of residenties. De onderzoekers overleggen met de beheerder om concrete afspraken te maken.

Sc1 Infrastructuur

Er dient een depotruimte te zijn voor de instrumenten van de collectie. De instrumenten dienen degelijk en veilig opgeslagen te zijn met de nodige transport- en manoeuvreerruimte (zoals ruime gangpaden of voldoende vrije (grijp)ruimte aan beide zijanten van het instrument) zodat de instrumenten veilig en met minieme kans op stootschade verplaatst kunnen worden voor het regelmatige onderhoud.

De geschatte grondoppervlakte in vierkante meters voor de depotruimte per instrumentengroep is:

- A-1 Experimentele Synthesizers & FX apparaten: 12,5m²
- A-2 Experimentele instrumenten: 129m²
- A-3 Sensoren & Interfaces: 11,5m²
- A-4 Muziekrobots: 188 m²

De totale grondoppervlakte (zonder rekken) bedraagt 341m².

Bovenstaande berekeningen omvatten de oppervlakte om de instrumenten veilig ‘op de grond’ (zonder rekken) te stockeren, met voldoende ruimte aan de zijkanten van elk instrument om ze veilig uit te halen of terug te plaatsen (grijpruimte), en met gangpaden die breed genoeg zijn om de instrumenten te verplaatsen. De afmetingen voor de grijpruimtes waren 8cm, 25cm en 50cm voor elk van de twee zijkanten van een instrument (voor de kleine, medium-grote en zeer grote instrumenten), en 0.75m, 1m en 2m voor de breedte van de gangpaden. De zeer grote instrumenten zijn vooral terug te vinden in instrumentengroep A-2 en A-4, de kleine in A-1 en A-3. Deze grondoppervlakte kan natuurlijk verkleind worden als de instrumenten in rekken boven elkaar geplaatst worden. De grote meerderheid van de collectie is niet te hoog of te zwaar om in rekken te plaatsen. We geven hier dan ook een cijfer voor de effectieve grondoppervlakte (dus met rekken), dit is enkel een inschatting want een effectieve berekening vergt een te gedetailleerd inrichtingsplan voor dit borgingsplan. We gaan ervan uit dat de grondoppervlakte van 341m² zeker met 1/5de verkleind kan worden door rekken te gebruiken zodat we op een schatting van 273m² (effectieve grondoppervlakte met rekken) uitkomen.

Een tweede ruimte is in dit scenario vereist om de instrumenten te bespelen en onderhouden: de onderhoudsruimte. Deze dient groot genoeg te zijn om ook de grootste instrumenten van de collectie te plaatsen en onderhouden. De instrumenten worden zo opgesteld dat ze vanuit alle kanten bekeken kunnen worden om de staat en conditie te checken. We schatten de vereiste minimumafmetingen voor deze onderhoudsruimte (de effectieve grondoppervlakte) daarom in op 8m X 5m, met een hoogte van 3m. Nauw verbonden met deze onderhoudsruimte is ook een plaats nodig voor de opslag van onderhoudswerktuigen, materialen en reserve-onderdelen, deze werktuigruimte is niet inbegrepen in de voorgaande afmetingen. De schatting voor de (de effectieve grondoppervlakte van de) werktuigruimte: 4mX4m

De geschatte, totale (effectieve) grondoppervlakte in dit Passief Scenario is 329m²:

- depotruimte: 273m²
- onderhoudsruimte: 40m²
- werktuigruimte: 16m²

Sc1 Personeel & werkuren

Eén personeelslid (beheerder) onderhoudt de instrumenten en voert de basisherstellingen zelf uit. Elk instrument wordt jaarlijks gecontroleerd, getest en bespeeld door die beheerder. Zo blijven de mechanische onderdelen van de instrumenten ook soepel en bruikbaar. Indien nodig zoekt de beheerder externe bedrijven voor onderhouds- of herstellingstaken en maakt hiermee afspraken. Hij onderhoudt en beheert de ruimtes, voert een aankoopbeleid voor het onderhoudsmateriaal en verzorgt de communicatie over de collectie en maakt afspraken met geïnteresseerde onderzoekers.

Sc1 Onderhoud & energiekosten

De depot- en onderhoudsruimte dient een stabiele temperatuur (tussen 16 en 20°C) en vochtigheidsgraad (tussen 45% en 60% relatieve vochtigheid) te hebben. In de collectie zitten immers houten instrumentonderdelen, orgelpijpen, snaren van klavecimbel(robots), etc. die zeer gevoelig zijn aan temperatuurschommelingen en veranderingen in vochtigheid.

Deze twee ruimtes hebben geen direct zonlicht om hoge temperaturen en uv-straling tegen te gaan. De verwarming en elektrische leidingen dienen te voldoen aan de veiligheidsnormen (om brandgevaar tegen te gaan).

Sc1 Berekening kosten en opbrengsten

Kosten:

-Personeelslid 0.25% VTE: 16250€ (i.e. 0.25 X 65 000€ full time)

-Externe diensten, expertise voor onderhoud en herstelling: 8125€. Uitgaande van een verloning per uur (btw incl.) tussen ca. 75€ (instrument-stemmers) en 250€ (ingenieurs elektronica) komt dit neer op ca. 50 werkuren per jaar X 162,50€.

-Materiaal voor onderhoud en herstelling, EGW, verzekering, etc.: 24 000€.

Dit bedrag is geschat op basis van de 32.144€ kosten voor materiaal, EGW, verzekering, etc. in Logos in 2023. (Details van deze schatting: we gaan er van uit dat in de toekomst (Passief Scenario) enerzijds de energie-efficiëntie van de ruimtes groter en het totale ruimtebeslag kleiner zal zijn dan die in Logos 2023 (zie Sc1-Infrastructuur), anderzijds zal er een verwarming of klimaatregeling nodig zijn in de loods (Bomastraat 28), een ruimte waar nu nog geen permanente verwarming is (zie Sc1 Onderhoud & Energiekosten) Daarom ligt dit bedrag ca. 8000€ lager.

In dit scenario zijn geen *inkomsten* te verwachten, want de instrumenten van de collectie worden niet gebruikt voor (interne- of externe) concerten, expo's, workshops, etc. Ter verduidelijking: het betreft hier eigen inkomsten, geen overheidssubsidies of beurzen.

Samenvatting financies

Totaal jaarlijkse kosten: 48375€

Totaal jaarlijkse inkomsten: 0

(Jaarlijks) Saldo: -48375€

Sc1 Uitdagingen

Het belangrijkste voordeel van dit scenario is dat dit het meest kostenefficiënte plan is: het ruimtegebruik en het in te zetten personeel worden beperkt tot het meest noodzakelijke: nml. het degelijk onderhouden en bewaren van de instrumenten. De staat van de instrumenten wordt als het ware bevroren in de tijd. Op het eerste zicht lijkt dit scenario ook financieel voordelig (de kosten worden beperkt) maar hier is een belangrijke kanttekening bij te maken: in dit scenario zorgt de collectie niet voor inkomsten, i.e. de instrumenten worden niet ingezet voor publieke demonstraties, tentoonstellingen of concerten die dan weer voor inkomsten kunnen zorgen (zoals dit gebeurd is in het recente verleden van Logos, zie de 'Inleiding' > 'Economische waarde').

Een ander nadeel van dit scenario is dat de kennis en expertise om de instrumenten en het repertoire spelende te houden, geleidelijk aan vermindert: het vroegere Logos personeel en maker Raes zijn in

dit scenario slechts in (zeer) beperkte mate aanwezig. Doordat er geen publieke activiteiten zijn in dit scenario wordt deze kennis en expertise ook weinig of niet overgedragen aan andere mensen.

Een tweede nadeel is dat de actualiteit en relevantie van de collectie instrumenten, zeker van het robotorkest (groep A-4), onderbenut wordt en met het verstrijken van dit scenario verloren dreigt te gaan. In het voorgaande deel 'A. Verbonden artistieke praktijken' werd beschreven hoe de muziekrbots in de toekomst relevant zullen blijven voor kunstenaars en instrumentenbouwers. Ook in de andere instrumentgroepen A-1, A-2 en A-3 zijn er talrijke pioniers-instrumenten te vinden van hedendaagse (artistieke of maatschappelijke) trends, zie het voorgaande 'A. De educatieve waarde en onderzoekswaarde'. Maar in dit Passief Scenario kan deze relevantie en actualiteit niet uitgebuit worden: op de vraag van muzikanten, klankkunstenaars, instrumentenbouwers en onderzoekers om met individuele muziekrbots of ensembles van robots te werken wordt in dit scenario niet ingegaan.

Tenslotte zal de bekendheid en reputatie van de collectie in dit scenario slechts zeer beperkte groeikansen hebben. Onderzoek en daaraan verbonden publicaties zijn mogelijk maar in beperkte mate.

Pi

Scenario 1B: Passief+Buitenproducties Scenario

Dit scenario vertrekt van het Passief Scenario maar voegt daar producties buitenshuis aan toe. Dit betekent dat de instelling die de collectie beheert installaties, composities, performances, workshops, etc. met de collectie maakt en/of (bestaande producties) uitvoert voor externe organisatoren en festivals. De producties gebeuren dus op verplaatsing tegen een uitkoop prijs. De beheerder is in dit scenario dus naast een bewarende instelling (voor de collectie) ook een productiehuis (voor producties met de collectie).

Voor de summere praktische uitwerking van dit scenario Passief+Buitenproducties gaan we telkens uit van een vergelijking met het Passief Scenario. In dit Passief+Buitenproductie Scenario is extra ruimte nodig is (schatting: 150m²) om te werken met de robots tijdens workshops of residenties, nieuwe producties te ontwikkelen en te repeteren. Er is ook extra ruimte nodig voor bekisting en transportmateriaal om de collectie-instrumenten veilig te verplaatsen (schatting: 12m², zie ook Actief Scenario). Dit scenario houdt ook in dat er meer onderhouds- en herstelwerk is, en ook meer werk voor de promotie en organisatie van deze producties, en de ontwikkeling van nieuwe producties.

Hiertegenover staat dat er meer inkomsten zullen zijn, we ramen deze op 35 000€ / jaar, gebaseerd op de inkomsten voor externe producties in de voorgaande jaren van Stichting Logos. (Die inkomsten bedroegen in de voorbije tien jaren gemiddeld 15 000 tot 30 000 euro per jaar, zonder indexering en met zeer beperkte promotie-middelen.)

Sc1B Berekening kosten en opbrengsten

(met in schuinschrift de vergelijking van de bedragen t.o.v. het Passief Scenario.)

Kosten:

-Personeelslid 1 VTE: 65 000€ (*X4 ivm Passief*)

-Externe diensten, expertise voor onderhoud en herstelling: 16 259€ (*X2 ivm Passief*). Uitgaande van een verloning per uur (btw incl.) tussen ca. 75€ (instrument-stemmers) en 250€ (ingenieurs elektronica) komt dit neer op ca. 100 werkuren per jaar X 162,50€.

-Materiaal voor onderhoud en herstelling, EGW, verzekering, etc.: 36 000€ (*X1,5 ivm Passief*).

Inkomsten: 35 000€ (i.e. eigen inkomsten via externe producties)

Samenvatting financies:

Totaal jaarlijkse kosten: 117 259€

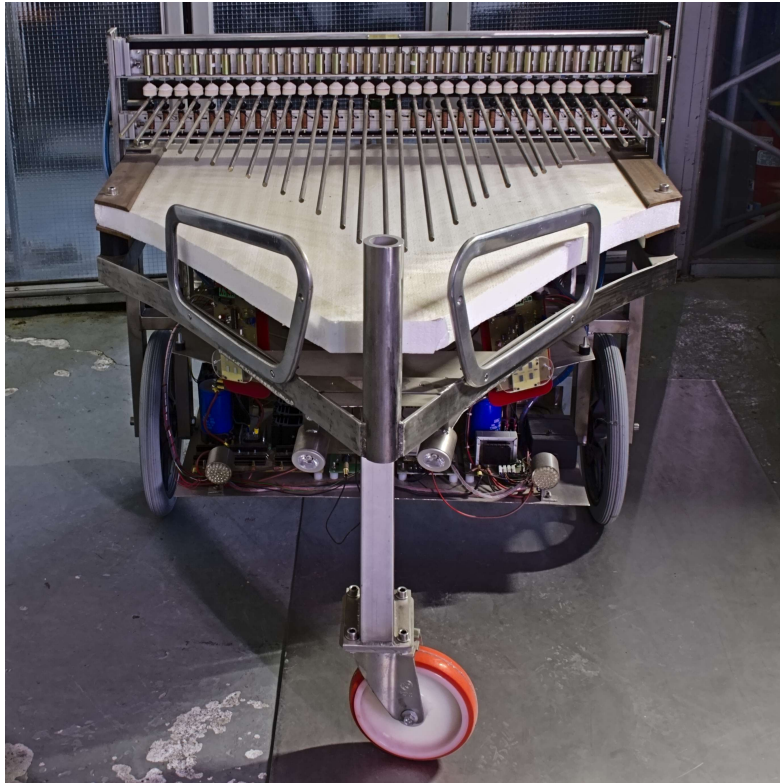
Totaal jaarlijkse inkomsten: 35 000€

(Jaarlijks) Saldo: -82 259€

Sc1B Uitdagingen

Het voordeel van dit Passief+Buitenproducties Scenario is dat de nadelen van het Passief Scenario opgevangen of alvast verminderd worden. Die nadelen (van het Passief Scenario) waren: geen (eigen) inkomsten, weinig overdracht van kennis en expertise over de collectie, en beperkte groeikansen voor de reputatie van de collectie. In dit scenario wordt (een deel van) de collectie-instrumenten wel gebruikt op verschillende (externe) locaties; het publiek op deze uiteenlopende plaatsen hoort en ziet de collectie aan het werk; muzikanten en kunstenaars werken met de instrumenten en leren ze hanteren; de beheerder krijgt inkomsten van deze externe producties.

Het nadeel of risico van dit Passief+Buitenproducties scenario is de opsplitsing van het totale, vereiste werk in meerdere, deeltijdse werkvolumes. Het vormen van een hecht team (in de beherende organisatie) is in dit scenario een grote uitdaging. Er zijn immers (binnen de schatting van 1 VTE) veel verschillende taken en expertises nodig voor het behoud en de externe producties: onderhoudswerk aan de collectie (met de reeds vermelde brede waaier aan expertises), onderhoud en beheer van de ruimte/infrastructuur, organisatie van artistieke producties, promotie, ontwikkeling van nieuwe artistieke producties, transport, etc. De kans is groot dat deze expertises niet bij 1 werknemer te vinden zullen zijn maar eerder bij 3 tot 5 mensen met kleine deeltijdse opdrachten die wel een team dienen te vormen.

Rodo

Scenario 2: Actief Scenario

In dit scenario worden alle instrumenten goed bewaard, onderhouden en bovendien actief gebruikt voor artistieke, onderzoeks- of erfgoedgerichte activiteiten. Dit scenario omvat dus een *actief, levend* behoud van de collectie. Van ca. 10 instrumenten uit de collectie wordt een kopie of nieuwe, hedendaagse versie gemaakt zodat deze inzetbaar en speelbaar zijn voor activiteiten; de originele instrumenten (waarop de kopieën gebaseerd zijn) worden goed bewaard. De criteria om deze 10 instrumenten te kiezen zijn o.a.: de kwetsbaarheid van de originele instrumenten, de vraag naar deze instrumenten (voor bv. externe producties), de waardering door experts, etc.

De activiteiten om de collectie levend te houden omvatten concerten, exposities, workshops, residenties, uitgevoerd door zowel de eigen organisatie (die de bewaring herbergt en uitvoert) als door externe organisaties op verplaatsing (via uitleen of uitkoop). Dit laatste betekent dat de 10 'kopie' instrumenten en een deel van de collectie-instrumenten (i.e. het deel dat robuust en niet fragiel is) verplaatst en getransporteerd wordt voor die activiteiten.

Dit scenario omvat geen actief onderzoeksdeel, dus er gebeuren geen onderzoeksactiviteiten of onderzoekscommunicatie door de beheerder zelf. In dit scenario *faciliteert* de beheerder wel onderzoek door anderen. Muzikanten, onderzoekers, artistieke onderzoekers kunnen de collectie-instrumenten bezoeken, bezichtigen, met de instrumenten spelen, daarover communiceren en publiceren.

Sc2 Infrastructuur

Net zoals in het Passief Scenario dient er een depot- of opslagruimte te zijn voor de de instrumenten van de collectie. De instrumenten dienen degelijk en veilig opgeslagen te zijn met de nodige transport- en manoeuvreerruimte (zoals ruime gangpaden) zodat de instrumenten veilig en met minieme kans op stootschade verplaatst kunnen worden voor het regelmatige onderhoud. De geschatte effectieve grondoppervlakte in vierkante meters voor de depotruimte is volgens het Passief Scenario 273 m²; hierbij dient geteld te worden:

- 13,6 m² voor de 10 kopieën en nieuwe versies van instrumenten (= dit is een eenvoudige schatting uitgaande van gemiddeld 1,36m² per instrument voor de collectie, i.e. 273 m² / 200 instrumenten);
- 12m² voor de bekisting van een deel van de collectie-instrumenten, nl. de instrumenten die gebruikt worden voor activiteiten op verplaatsing en dus veilig getransponeerd dienen te worden. Deze kisten kunnen wel (in rekken) opgestapeld worden en hebben weinig of geen vrije 'grijpruimte' aan beide zijkanten nodig.

De totale, effectieve grondoppervlakte met rekken in dit Actief Scenario is dus: 299m².

De onderhouds- en werktuigruimte dienen in dit scenario groter te zijn dan in het Passief Scenario, door het grotere gebruik van de collectie zal het onderhoud immers frequenter gebeuren. In dit scenario vormen deze twee ruimtes samen een atelier waarin behalve instrumenten onderhouden, herstellen, werktuigen en materialen opslaan ook nieuwe 'versies' (kopieën) van de collectie-instrumenten gebouwd worden. De inschatting van de effectieve grondoppervlakte voor de onderhoudsruimte in dit Actief Scenario is 80m² (40m² meer dan in het Passief Scenario) en 20m² voor de werktuigruimte (4m² groter dan in het Passief Scenario).

Tenslotte is in dit scenario ook plaats nodig voor exporuimtes om publiek te ontvangen voor de (hierboven beschreven) activiteiten zoals expo's of concerten (met opstellingen of delen van de collectie). Hieronder valt ook de ruimte nodig voor residenties zodat componisten, kunstenaars, etc. kunnen werken met (kleine ensembles) van de instrumenten en deze bespelen.

De inschatting voor deze exporuimtes is 300 m² (effectieve) grondoppervlakte, bestaande uit: A) één grotere exporuimte van 200m² met plaats voor publiek en grote opstellingen van de collectie instrumenten (ter info: alle 80 muziekröbots dicht bij elkaar opstellen vereist 150m² podium); B) twee (of meer) kleinere expo- & werkruimtes voor workshops, deel-exposities, residenties met kleine instrumentgroepen uit de collectie; de totaaloppervlakte van deze kleinere ruimtes is 100m².

Samengevat, de geschatte, totale (effectieve) grondoppervlakte in het Actief Scenario is 699 m²:

- depotruimte: 299m²
- onderhoudsruimte: 80m²
- werktuigruimte: 20m²
- exporuimte: 300m²

Sc2 Personeel & werkuren

Eén personeelslid ('beheerder') onderhoudt de instrumenten en voert de basisherstellingen zelf uit. Elk instrument wordt jaarlijks gecontroleerd, getest en bespeeld door die beheerder. Zo blijven de mechanische onderdelen van de instrumenten ook soepel en bruikbaar. De instrumenten die gebruikt worden voor de activiteiten worden meerdere keren per jaar gecheckt en hersteld. Dit personeelslid staat ook in voor de (coördinatie van de) bouw van de 10 'kopieën' (nieuwe versies) van instrumenten. Indien nodig zoekt de beheerder externe bedrijven voor onderhouds- of

herstellingstaken en maakt hiermee afspraken. Dit personeelslid onderhoudt en beheert ook alle ruimtes (depot, onderhouds- en werktuigruimte en de exporuimtes) en voert een aankoopbeleid voor het onderhoudsmateriaal.

Een tweede personeelslid ('curator') bedenkt, plant en organiseert de activiteiten (expo's, concerten, residenties, workshops, etc.), inclusief de events waarbij instrumenten uit de collectie op verplaatsing gebruikt worden. Deze curator staat ook in voor de communicatie met de kunstenaars, onderzoekers en partners die meewerken aan deze activiteiten.

Een derde werknemer verzorgt de logistiek en onthaal van de activiteiten plus de publieke communicatie en promotie.

Whisper

Sc2 Onderhoud & energiekosten

De vereisten voor een goede bewaring zijn identiek aan die in het Passief Scenario: zie daarvoor *Sc1 Onderhoud & energiekosten*. Het belangrijkste verschil is dat er in het Actief Scenario in totaal meer ruimtes nodig zijn met goede klimaatcondities.

Sc2 Berekening financiële kosten en opbrengsten

Kosten:

-personeel: 2,5VTE (X 65 000€ = 162500):

1 VTE ('beheerder'): onderhoud, bewaring van instrumentcollectie & ombouw naar kopies / nieuwe versies

0,75 VTE: ('curator'): artistieke curator & organisatie van events/producties/residenties

0.75 VTE: logistiek & onthaal & promotie & bar

-externe diensten onderhoud en herstelling: 16250€

Doordat er in dit Actief Scenario meer activiteiten met de collectie georganiseerd worden, zal er ook meer gespecialiseerd onderhoud (instrumenten stemmen, elektronica hardware herstellen, etc.) nodig zijn waarvoor op externe diensten en expertise beroep gedaan wordt. We gaan uit van twee maal het aantal werkuren aan externe diensten in vergelijking met het Passief Scenario, dus $100 \text{ werkuren} \times 162,50\text{€} = 16250\text{€}$

-materiaal voor onderhoud en herstelling, EGW, verzekering, etc.: 48 000€

De benodigde ruimtes in dit Actief Scenario zijn ongeveer twee maal zo groot als in het Passief Scenario, ook het onderhoud zal frequenter zijn en dus meer materiaal vergen. Daarom schatten we het bedrag voor materiaal, EGW en verzekering twee maal zo hoog in als het cijfer in het Passief Scenario: $24\ 000\text{€} \times 2$.

Inkomsten:

In dit scenario zijn substantiële inkomsten te verwachten van zowel eigen evenementen (i.e. concerten, expo's en workshops in eigen huis) als uitkoopsommen voor expo's, concerten en workshops op verplaatsing.

Om een inschatting te maken van de mogelijke, jaarlijkse inkomsten, bekijken we ter vergelijking de inkomsten van Stichting Logos in de periode 2014 tot 2018. In het overgrote deel van die periode ontving Logos nog structurele subsidies en organiseerde ze talrijke interne en externe activiteiten. De gemiddelde jaarlijkse eigen inkomsten in die periode (natuurlijk zonder subsidies of toelagen mee te tellen) bedroegen 52 938,46€. Als we rekening houden met de indexstijging van prijzen betekent dit anno 2025 ca. 66 173€ ($52938,46 \times 25\%$ (i.e. het verschil tussen de consumptie-index in 2016 en 2025) = 66173€).

Als jaarlijkse inkomst voor het Actief Scenario gaan we uit van 75 000€ aan jaarlijkse inkomsten. Dit is te realiseren als de beherende organisatie (van de collectie) een substantiële promotie voert en op zoek gaat naar de verwachtingen van het publiek omtrent de collectie en vergelijkbare instrumenten/thema's.

Samenvatting financies

Totaal jaarlijkse kosten: 226 750€ (162 500€ personeel + 16 250 € externe diensten + 48 000€ materiaal, EGW)

Totaal jaarlijkse inkomsten: 75 000€ (i.e. eigen inkomsten van interne en externe activiteiten)

Saldo: -151 750€

Sc2 Uitdagingen

Een pluspunt van dit Actief Scenario is dat de gekendheid en faam van de collectie kan stijgen. Dit is mogelijk dankzij de publieke activiteiten, zowel de artistieke evenementen binnens- en buitenshuis, als de activiteiten door externe onderzoekers. Deze onderzoekers die de collectie bezoeken en onderzoeken zullen publicaties maken in de vorm van lezingen, artikels, composities, etc.

De artistieke en historische relevantie van de collectie kan in dit scenario ook goed benut worden (zie het inleidende deel A van dit rapport): de instrumenten die historische voorlopers waren van bv. zelfgebouwde hardware elektronica instrumenten (zoals de *synthelogs*, de *Optorgofoon* of *HEX*) worden in workshops nagebouwd en ingezet als installatie- of expositie-instrument, ev. door derden. Ook de actuele en toekomstige relevantie van het robotorkest wordt benut: dit scenario biedt plaats voor residenties en producties van muzikanten, kunstenaars, makers en onderzoekers. Tenslotte kan de gekendheid en reputatie van de collectie ook stijgen dankzij de gekendheid en groei van het

verbonden artistieke repertorium (i.e. de composities, installaties en orkestraties die origineel bedacht zijn voor de collectie-instrumenten). Door de concerten en expo's raakt dit repertorium breder bekend, bovendien leiden de residenties hoogstwaarschijnlijk tot nieuwe (artistieke) producties voor de collectie. Omdat instrumenten niet enkel technische objecten zijn maar een maatschappelijke functie en betekenis krijgen via sociale muziekpraktijken is het verderleven en de groei van het repertorium belangrijk.

Voorgaande voordelen van dit Actief Scenario zijn samen te vatten als: de collectie wordt door dit actief behoud en gebruik een culturele, langetermijn-investering. Het scenario schept de kansen om de collectie ook op langere termijn waardevol te maken en houden voor Vlaanderen en de wereld.

Dit scenario is duurder (op de korte termijn), het jaarlijks saldo is -151 750€ tegenover -48 375€ voor het Passieve Scenario.

In dit scenario voert de beheerder geen eigen onderzoek, op deze manier heeft die slechts een beperkte greep op de groei van de reputatie van de collectie in de onderzoekswereld. De wetenschappelijke onderzoeken en publicaties hebben nochtans wel een belangrijke functie als basis(kennis) voor de communicatie over erfgoedcollecties. Bovendien is de collectie de getuigenis van meer dan een halve eeuw vernieuwende instrumentenbouw en inventiviteit door de maker Godfried-Willem Raes. Door een actief onderzoek op het vlak van instrumentenbouw zou bv. verder gebouwd worden op deze reputatie, realisaties en expertise van Logos als centrum voor de innovatieve bouw van instrumenten en installaties.

Tenslotte houdt dit scenario een stevige uitdaging in om in de praktijk een kunstenerfgoedorganisatie te worden en aldus een goede balans te vinden tussen bewaren en actief gebruiken, tussen een dynamische kunstenorganisatie zijn op zoek naar vernieuwing, en een erfgoedorganisatie die waardevolle cultuur bewaart en toont.

Spiro

Scenario 2B: Actief+Onderzoek Scenario

Het beschreven Actief Scenario kan ambitieuzer en sterker worden door hieraan onderzoeksactiviteiten toe te voegen. De organisatie die de collectie beheert en bewaart verricht in dit Actief+Onderzoek scenario zelf onderzoek, voert promotie, communiceert en publiceert hierover. Het onderzoek heeft twee foci: de ontwikkeling van nieuwe mechatronische instrumenten/installaties (klankrobots, hybride instrumenten) en onderzoek naar de eigen collectie en verwante thema's. Met dit laatste bedoelen we mogelijke thema's als het historische kunstencentrum Logos, de ontwikkeling van DIY-elektronische kunst, de internationale vernieuwing van muziek-instrumenten voor stoeten sinds de jaren '60, de repertoria voor mechanische en mechatronische instrumenten in de Lage Landen, etc.

Door beide soorten onderzoek te verrichten ontstaat een positieve terugkoppeling: door user-feedback (van muzikanten, componisten, kunstenaars die in het verleden werkten met dit soort instrumenten) te vergaren kunnen de gewonnen inzichten bijdragen aan de ontwikkeling of optimalisatie van nieuwe (versies van) instrumenten. Het omvangrijke repertoire voor de muziekrobots en de daaraan verbonden community van gebruikers, die beide in de voorbije 35 jaren gegroeid zijn, kunnen op die manier bijdragen aan de verdere evolutie van deze instrumentenbouw.

Sc2B Berekening kosten en opbrengsten

Voor de summier praktische uitwerking van dit scenario Actief+Onderzoek gaan we uit van een vergelijking met het Actief Scenario. In dit Actief+Onderzoek scenario is er een 0.5 VTE extra nodig om het onderzoek uit te voeren. De ruimte en infrastructuur van het Actief Scenario volstaan, voor de bouw van nieuwe instrumenten is wel extra onderzoeksmateriaal nodig en iets meer externe diensten (om bv. specieke onderdelen van instrumenten te ontwerpen of bouwen).

Aan de inkomstzijde verwachten we jaarlijks 15 000€ extra inkomsten door dit onderzoek. Dit kan door enerzijds instrumenten te verkopen (door nieuw-ontwikkelde instrumenten of kopieën van collectie-instrumenten te maken op vraag van muzikanten of instellingen) of door contractonderzoek te verrichten op vraag van bedrijven of instellingen (bv. gebruikerstesten door muzikanten van nieuwe, gereviseerde onderdelen van mechatronische instrumenten).

Kosten:

(met in schuinschrift de vergelijking van de bedragen t.o.v. het Actief Scenario.)

-personeel: 3VTE (X 65 000€ = 195000) (+0,5VTE t.o.v. Actief)

-externe diensten onderhoud en herstelling: 24 375€ (X 1,5 t.o.v. Actief)

-materiaal voor onderhoud en herstelling, EGW, verzekering, etc.: 60 000€ (X 1,25 t.o.v. Actief)

Inkomsten:

75 000€ (i.e. eigen inkomsten van interne en externe artistieke, erfgoed- en onderzoeksactiviteiten) *(identiek aan het Actief Scenario)*

15 000 euro inkomsten : ook nieuwe instrumenten (of kopieën) op vraag van kunstenaars of kunstencentra gebouwd (+20 000€ t.o.v. Actief)

Samenvatting financies

Totaal jaarlijkse kosten: 279 375€

Totaal jaarlijkse inkomsten: 90 000€

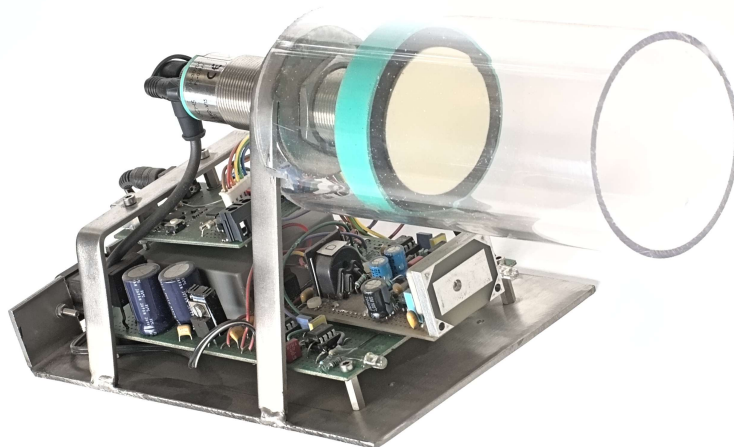
Saldo: -189 375€

Sc2B Uitdagingen

Dit Actief+Onderzoek scenario is het duurste van de voorgestelde scenario's (jaarlijks saldo -189 375€) maar positief gesteld maakt dit scenario het mogelijk om alle troeven en sterktes van de collectie uit te spelen (inclusief degene die opgesomd werden als voordelen van de vorige scenario's) en zo de collectie niet enkel te behouden maar ook haar expertise en artistieke (muzikale) verdiensten duurzaam te verankeren in de toekomst.

Dit scenario maakt het mogelijk om de historische onderzoeksfaam van Logos (geconcretiseerd in de collectie) uit te buiten als ontwikkelaars van vernieuwende instrumenten die mechanische en digitale technieken combineren. De onderzoekspoot van de beheerende organisatie kan in dit scenario verderbouwen op de reputatie, realisaties en expertise van Logos in de voorbije halve eeuw. Doordat de beheerder in dit scenario zelf eigen onderzoek voert, kan de richting en publicaties van dit onderzoek ook beter ingepast worden in het algehele doel om de collectie te onderhouden, laten groeien en publiek toegankelijk te maken. De richting van het onderzoek kan bv. beter afgestemd worden op problemen of ontdekkingen die opduiken bij het behoud; de communicatie (en producties) kunnen sneller inspelen op nieuwe evoluties binnen het onderzoek, etc.

Het is een uitdaging in dit scenario om de verschillende onderdelen van de beheerende organisatie te stroomlijnen en te zorgen dat de mensen die instaan voor bewaring, onderhoud, ontwikkeling van producties met de collectie, onderzoek en promotie niet enkel goed functioneren maar ook echt samenwerken en elkaar beïnvloeden zodat de kennis en artistieke praktijken gelinkt aan de collectie echt overvloeien naar andere kunstenaars, onderzoekers en de brede maatschappij.

Hy1

Stichting Logos en de toekomstscenario's

De werktuigen en het materiaal, incl. reserve-onderdelen, om de collectie te onderhouden zijn anno 2025 grotendeels aanwezig in Stichting Logos.

Stichting Logos is eigenaar van 2 gebouwen (Bomastraat 26-28, Bomastraat 24) en een derde gebouw (Kongostraat 35) zal bij testamentaire bepaling toekomen aan de Stichting bij overlijden van de beide eigenaars Godfried-Willem Raes en Moniek Darge. *Het totale grondoppervlakte voor de geschetste scenario's - zelfs de 699 m² van het Actief en het Actief+Onderzoek Scenario - is nu reeds aanwezig in de Logos gebouwen.* De ruimte in deze gebouwen wordt nu ingevuld door o.a. een ingerichte zaal (de Tetraëder) en andere 'objecten' dan de collectie-instrumenten, zoals instrumenten en installaties van andere kunstenaars, het (papieren, audio-, video-)archief, toestellen die gebruikt werden in functie van klankstudio of de receptieve zaal, etc.

De loods (Bomastraat 24) heeft enkel een tijdelijke verwarming (een warmteblazer) en geen klimaatsysteem. *Het is te onderzoeken welke verwarming of klimaatsysteem nodig is om de temperatuur en vochtigheidsgraad stabiel te houden* zodat deze ruimte geschikt is voor een degelijke bewaring en opslag van de collectie-instrumenten. Ook een onderzoek naar energiebesparende aanpassingen van de Logos zaal (Bomastraat 26-28) is gewenst. Hierin lopen binnenruimtes open in elkaar over, zodat de delen waar geen instrumenten opgesteld staan mee verwarmd of geklimatiseerd worden.

Het is te onderzoeken of de elektriciteit in de twee Logos gebouwen (Bomastraat 26-28, Bomastraat 24) voldoet aan de vereisten voor een opslagruimte (van collecties) en ev. dient aangepast te worden.

Het Passief Scenario is momenteel niet gewenst door Stichting Logos (de eigenaar van de collectie) en door maker Godfried-Willem Raes want dit scenario betekent dat er enkel behoud is, er geen publieke activiteiten meer gebeuren met de instrumenten en dat er geen inkomsten meer gegenereerd worden door die collectie. In dit scenario wordt de collectie als het ware 'artistiek begraven', haar bekendheid en waardering dalen en ze heeft geen maatschappelijke betekenis meer.

Stichting Logos heeft in het verleden ook een onderzoeksfunctie binnen het kunstenveld gehad (zeker tijdens de structurele subsidieperiode tussen 1985 en 2016). De instrumenten en interfaces gebouwd door Godfried-Willem Raes en anderen hebben de nodige (nationale en internationale) faam en reputatie verworven en zijn vaak in producties van Logos en externe kunstorganisaties gebruikt. *Het scenario Actief+Onderzoek kan op deze onderzoeksfaam en reputatie voortbouwen en hoeft dus niet vanaf nul te vertrekken.* Ook materiaal en gereedschap voor instrumentenbouw is in sterke mate aanwezig in Logos.

